

A CZIGÁNYOKRÓL

Mindenki előtt ismeretes, hogy e sajátos népfaj egy része hazánkban a mai napig is vándor életet él; semmiféle fekvőséghez nem kötve, sátorát ma itt, holnap ott, bármely határban felüti s részint apróbb kézimunkából, részint pedig ló- vagy sertéscsereberéből, leginkább azonban lopásból tengeti életét.

E vándor- vagy sátoros cigány név alatt ismert karavánok, a mint kitavaszkodik, téli szállásaikat elhagyják s útra kelve, az országot látszólag esetlenül össze-vissza barangolják, télire azonban nagyrészt illetőségi helyeikre ismét visszatérnek, hol a falvak végén felütött ponyvasátrak alatt, ritkábban földből csinált kunyhókban a telet eltöltik, hogy tavasszal vándorlásukat újra kezdjék.

E vándorlási kedv e népfaj természetében rejlik és az élet fentartásához szükséges kellékek könnyebb beszerzése miatt történik, mert munkához nem szokva — mit különben is, a meny nyire lehet, kerülnek — könnyű szerrel csak úgy élhetnek meg, ha tartózkodási helyüket gyakran

változtatják, elkerülvén így az általuk okozott károk miatt való üldöztetést.

A vándorcigányok a közbiztonságot igen veszélyeztetik, mert az országban számuk a hetvenezert meghaladja; mi sem természetesebb tehát, hogy e nagy számú, munkakerülő s könnyű szerrel élni akaró népnek már a saját fentartására szükséges élelmi szerek óriási mennyiségére van szüksége, melynek vajmi kevés részét szerzik be az általuk eszközölt munka árán.

Igaz, hogy a cigányok az ételben nem változósak, megeszik a dögöt egyaránt, mint a legjobb falatot, — s ha az éhség nem győtri őket s élelemmel el vannak látva, a kényelmes henyélésnek adják magukat; ilyenkor a hús erdő- vagy berekből, hol sátrukat felütik, nem igen távoznak, legfeljebb az asszonyok vagy a gyermekek járják be a közeli falvakat, hol koldulás vagy jövedőmondás, kártyavetés, esetleg kuruzslással foglalkozva, a lakosság könyöradományait gyűjtik. Nem kell binni azonban, hogy ezen egyének ilyenkor, ha alkalmuk nyílik, nem lopnak; sőt ellenkezőleg, koldulás, kártyavetés stb. czimén a házakba betolakodva, a lopáshoz alkalmas helyeket kiszimatolják, s ha alkalmuk nyílik, bármit a mit elemelhetnek, el is lopnak.

Nyáron, midőn a szabad természet minden árnyas helye e kóborlóknak kedves tartózkodási helyet, a mezők és szántóföldek pedig úgy ne-

kik, mint állataiknak kellő élelmet nyújtanak, a cigányok nem oly veszélyesek a közbiztonságra, mint télen, vagy kora tavaszkor és késő őszkor, midőn a mezőn mit sem találnak. — Nyáron a cigányok a kisebb alkalmi lopások kivételével loginkább a mezőket és szántóföldeket sarczolják meg, míg a reájok nézve fent említett kedvezőtlen időszakokban, hogy magukat fentarthassák, semmiféle bünténytől sem rettonnek vissza, úgy hogy különösen tavasszal, késő ősszel és télen tervszerűleg annyi lopást, betörést, sőt rablást — ha kell gyilkosság árán is — követnek el, miszerint az ország e sarczolóival minden közbiztonsági közegnek komolyan foglalkozni kötelessége.

Itt megemlítjük, hogy a vándorcigányok között is van egy egészen különálló csekély rész, mely tisztességes kereset útján szerzi be kenyerét: ezek az ú. n. «teknő-vájó» cigányok, kiket helyenkint «koritárok»-nak neveznek.

Ezen cigányok famunkával foglalkoznak, leginkább teknőt, kanalat, szitát stb. csinálnak és e munka mellett sertéseket hizlalnak. E cigányok leginkább erdőkben, erdők szélén, vagy oly helyt tartózkodnak, hol a foglalkozásukhoz szükséges anyagot kaphatják. Ezen cigányok földből készült kunyhókban laknak, melyeket tisztán tartanak; egyáltalán ezen cigányok jobban ismerik a vallást, mint vándorló társaik s erkölcsö-

sebbek is, mint azok s a lopásra nem igen vete-mednek. Ha egy helyt a fát feldolgozták, tovább huzódnak oly helyre, hol ismét munkát kapnak; vándorlásuk tehát a munkakereset miatt történik s így elűtő elbírálás alá is esnek.

A cigányok hazánk oly részeiben, hol magyarok és németek laknak, szórványosabban, míg ott, hol szlávok és románok laknak, sűrűbben fordulnak elő; a legtöbb cigány Erdélyben lakik.

A vándorcigányok illetőségi helyük közelében a vándorlási időszakban csak rövid ideig és nagy ritkán tartózkodnak, rendesen megyéjüket is elhagyják és oly vidékre huzódnak, hol teljesen ismeretlenek. A cigányoknak egy vidékről való — látszólag ok nélküli — hirtelen eltűnése azonban rendesen valami bünténnyel áll összefüggésben, vagy pedig, mert a mezőkön és szántóföldeken már annyi kárt okoztak, hogy a kellemtelenségek, esetleg az elfogatás elől sátorfájukat gyorsan összeszedik és más vidékre menekülnek. Az ország oly részében, hol nem igen zaklattatnak s hol huzamosabb ideig megtűrik őket, számuk napról-napra szaporodik. Az egyes cigánybandák egymás között szoros összeköttetésben állanak s a büntények elkövetése, nemkülönben az azokból származó bűnjelek elrejtése és továbbítása körül egymást hathatósan támogatják. A csürés-csavarás és hazugság nagy mesterei lévén, mindent, a mi teljesen és kézzelfoghatólag

reájuk nem bizonyíttatik, eltagadnak s ha érdekük úgy hozza magával, még a legközelebbi hozzátartozóikat sem ismerik. Megtörtént nem egyszer, hogy valamely karavánból az apa a fiával elfogatott, de ezek azért sohase látták vagy ismerték egymást; természetesen elmenekült társait sem ismerik, mert ők — úgy állítják — csak véletlenül, épen elfogatásuk előtt találkoztak a szétugrott karavánnal.

A vándor cigányok mint híres lóköltők és betörők országszerte ismeretesek. A lólopásokat leginkább kora tavasszal és ősszel űzik, a betöréseket pedig télen. Nyáron, mint említettük, leginkább a mezőket és szántóföldeket sarczolják meg, de azért ha alkalmuk nyílik bármely lopásra is, azt elkövetni el nem mulasztják. A lótolvajoknak a cigányok kitűnő társai; ott, hol cigányok rendszeren tartózkodnak, biztos, hogy a vidékbeli lótolvajok által felkerestetnek s mint közvetítők, továbbadók, elrejtők stb. általuk felhasználtnak.

A cigányok egymás között, úgy miként a lótolvajok, tolvajutakat tartanak fenn, t. i. a karavánok egymástól $\frac{1}{2}$ —1 napi járásra egy vagy több irányban letelepednek és ezen telepek egymás között folyton érintkeznek, a lopott jószágot gyorsan egyik cigányteleptől a másikig továbbítják, míg az orgazdához kerül. Ily művelettel a karavánnak rendszeren csak egy vagy két tagja

foglalkozik s épen azért nehéz rájuk bizonyítani, hogy a lopásban részesek.

A kóbor cigányok sikeres ellenőrzését azok ravaszsága, nevük folytonos változtatása, kóbor életmódjuk és a rosszban való megrögzöttségük nehezíti meg, mely okok miatt a csendőrségnek — melynek e néppel minduntalan teendője akad — nehéz feladatot kell megoldania, ha ezen egyénektől a vagyon- és személybiztonságot megóvni akarja.

Kóborló cigánytól — ha azt személyesen nem ismerjük — valódi nevét megtudni nem lehet; megtörtént nem egyszer, hogy egy-két órai időközben nevét kérdezve, két, sőt három nevet is mond a megszorult cigány, s ha ezen csűrösosavarás miatt kérdőre vonatik, azt állítja, hogy így is, úgy is hívják. — P. o. megtörtént, hogy egy cigány, ki valamely csiny miatt a csendőrök által elfogatott s a kinek valódi neve Petrovics volt, a kikérdezésnél azt állította, hogy Vargának hívják, a nála talált két keresztlevél azonban Sárközy és Lakatos névre szólott; e neveket e cigány mind használta, illetve a mint a szükség magával hozta, neveit cserélte s midőn kérdőre vonatott, hogy alig két hét előtt még Petrovics volt, hogyan hívhatja tehát magát most Vargának? azt állítja, hogy pár nap előtt nagyanyjával találkozott s az mondá meg neki, hogy őt tulajdonképen Vargának hívják. Későbbi ki-

kérdés folyamán pedig hol az egyik, hol a másik nevét mondá sajátjának s meglátáztott e 20—22 éves cigányon, hogy neve felől maga sincsen tisztában. — Ezen névcserelések, melyek a cigányok között napirenden vannak, ellenőrzésüket és esetleges nyomozásukat igen megnehezítik s ha számba vesszük, hogy minden cigány még egy, sőt több csúfnévvel is bír társai között, feltalálásuk — tekintve kóbor életmódjukat — sokszor majdnem kivihetetlen.

Veszélyesek a cigányok a közbiztonságra még azért is, mert e népfaj a többi lakosságtól magát, a mennyire lehet, elzárja s így a lakosság maga sem ismeri őket s továbbá, mert e népfaj a lopást, rablást s más bűntényt nem is tartja bűnnek, hanem saját élete fentartásához szükséges eszköznek.

Bajtársukat, a ki valamely törvényellenesség miatt fogságba kerül, mintegy vértanúnak tartják, mert előttük azon egyén bír a legnagyobb becsület és tekintéllyel, a ki a legravaszabb és legügyesebb tolvaj közöttük s a ki már tettei által a többieket bizonyos tiszteletre és ragaszkodásra kényszeríti maga iránt, — tehát a mi felfogásunk szerint, a ki a legnagyobb gazember.

A vándorcigányok közveszélyossége teljes vagyontalanságukkal párosult kóborlásukban rejlik, mert mint ismeretlenek vagy kevésbé ismeretesek egy bűntényt, ha bárhol is elkövetnek, a tett

helyétől azonnal távoli vidékre menekülnek; üldözésük bevezetésére tehát a legtöbb esetben a legcsekélyebb támpont sem létezik. Épen ezért minden csendőr-szakaszparancsnokságnak szolgálati érdekében fekszik a közigazgatási hatósággal egyetértőleg ezen kóborlást megakadályozni. Minden szakaszparancsnokság, a hol erre közbiztonsági szempontból szükség van, oda törekedik, hogy megyéjében szabályrendelet alkottassék, mely a cigányok vándorlását lehetőleg korlátozza, illetőleg megtiltja.

Idegen munkanélküli cigányt egy őrsparancsnok se tűrjön meg saját területén, hanem ha az illető munka nélkül, habár igazolvánnyal is, őrskörletében csavarog, az illető szolgabíróság elé, mint munkanélküli csavargót, illetőségi helyére való eltolonczolás végett állítsa elő. Hogy azonban a csendőrök a saját illetőségű cigányokat az idegenektől megkülönböztetni képesek legyenek, ajánlatos minden őrsnek saját vándorcigányait nyilvántartani. Ezen nyilvántartásban a családok külön-külön csoportban veendőek fel. Ha a cigányoknak különös ismertető jelei vagy csúfnévei vannak, azok is feljegyzendők, mert ezek után hamarabb található fel a szökésben lévő cigány, mint valódi neve után, melyet minduntalan változtat.

A mennyire lehet, oda kell törekedni minden őrsparancsnokságnak, hogy a csendőrök a cigá-

nyokat személyesen ismerjük, mert ez által sok tévútra vezetésnek elejét vesszük.

A nyilvántartás esetről-esetre helyesbítendő.

Ha minden őr saját cigányaival tisztában van, t. i. azokról nyilvántartással bír és ha csak részben is ismeri őket, az idegen cigányt azonnal felismeri s ha azt területéről, — mint előbb említettük — azonnal eltávolítja, a vándorlás, ha nem is szűnik meg teljesen, de bizonyára a legcsekélyebb mérvre szoríttatik.

Minden őr esendőreinek a saját őrskörletben azon helyeket, hol cigányok tartózkodni szoktak, ismerniök kell, e helyek tehát gyakorta megjelentek s ha ott vagy bárhol cigánykaravánra bukkannak, első sorban is meggyőződnek arról, vajjon saját területbeliek-e az illetők vagy sem? Ha saját területbeliek, felelősségre vonandók, hogy rendes foglalkozás után miért nem néznek? mivel tartják fenn magukat, hová mennek, honnan jönnek? továbbá igazolásra szorítandók, hogy illetőségi helyükről eltávozásuk után mivel foglalkoztak s hol voltak?

A cigányoktól kapott válaszszal ne elégedjenek meg a csendőrök, hanem hacsak lehet, győződjenek meg azok valódiságáról is. Ha a saját cigányok munka nélkül csavarognak, megbüntetés és illetőségi helyükre való visszakísérés céljából az illetékes szolgabírói hivatal elé állítandók. Ha idegenek a cigányok és más egyéb

büntetendő cselekmény elkövetésében nem gyanúsak, vagy azszal nem terheltetnek, szintén azon szolgabíróság elé állítandók, melynek területén érettek, hogy illetőségi helyükre eltolonczoltassanak.

Minden cigánykaravánnál, legyen az saját területbeli vagy idegen cigány, ha a csendőrök által bárhol csavarogva és munka nélkül találattik, alapos meggyőződés szerzendő, vajjon e közveszélyes egyéneknek-e nincsenek-e lopott lovak vagy más, bűntényből származó tárgyak.

A munka nélkül csavargó cigányok mindig alaposan gyanúsíthatók, hogy náluk bűnlejek vannak elrejtve, illetve olyanok birtokában vannak.

Egy cigánykaraván megállítása és átvizsgálása bizonyos ügyességet és szemességet kíván, mert a cigányok rendkívül furfangosak s a lopott tárgyakat, különösen pénzt, ékszert vagy más kisebb tárgyakat oly ügyesen képesek elrejtetni, hogy azokat egy kevésbé tapasztalt egyén náluk ugyan soha sem találja meg.

Nagy elővigyázatot kíván egy karaván megállítása már azon okból is, mert a cigányok rendszeren, ha a csendőrt jólelve észreveszik, a szélrózsa minden irányában szétfutnak, mielőtt a csendőrök ennek megakadályozását még csak megkísérlelhették volna. Ilyenkor a kocsikban legfeljebb csak gyermekek s egy pár vén asszony

marad, kiktől hiába vár bárki is legesekélyebb felvilágosítást is — ezek mit sem tudnak; a megszökötteket pedig állítólag nem ismerik. A csendőröknek ez okból törekedniök kell, hogy a cigánykaravánokat, ha csak lehet, meglepjék és a cigányok első pillanatnyi meghökkenését szökésük megakadályozására felhasználják.

Egy menésben lévő cigánykaraván megállítása a következőleg fogantatandó:

A járőr a karavánt 15—20 lépés távolságról készen vett fegyverrel megállítja s meghagyja, hogy a csapat összes tagjai az első kocsi és a csendőrök közé álljanak. Minden beszéd azonnal betiltandó, mert a cigányok, ha beszélni kezdenek, valamennyiüknek egyszerre megereged a nyelve s oly zsinatot csapnak, hogy abból senki eligazodni nem képes. Figyelmestetendők, hogy csak az beszéljen, a kihez kérdést fog intéztetni. Ezután a férfiak az út egyik, a nők és gyermekek az út másik oldalára üljenek, úgy hogy a csendőrök felé háttal fordulva legyenek s így se meg ne figyelhessék, sem pedig váratlanul meg ne támadhassák a csendőröket.

Ha a cigányok ekkép elhelyezkedtek, azon férfiak szólítandók elő, kik kocsival és lóval bírnak. A járőrvezető ezektől a járlatokat elkéri és elveszi. Ha több cigány van, kik lóval bírnak, akkor az első kocsi tulajdonosa a csendőrökkel marad, a többiek pedig helyükre küldendők.

A másodesendőr a leülletett cigányokra ügyel, míg a járőrvezető a lovak tulajdonosával a lovakat a járlatokkal hasonlítja össze. Ha egy cigánygyal végzett, helyére küldi és a következőt szólítja elő.

A másodesendőr úgy álljon az út közepén, hogy, mint előbb említettük, az ülő cigányokat felügyelhesse, de társát is láthassa, hogy annak minden pillanatban segítséget nyújthasson.

Ha a lovak a járlatokkal összehasonlítottak s minden rendben találtatott, a kocsiátvizsgálására kerül a sor. Ezek átvizsgálása, ha polgári tanú van jelen, akkor ennek és a kocsi tulajdonosnak jelenlétében kell történnie. A holmi előmutatására — más alkalmas egyén hiányában — cigánygyermek alkalmazhatók; cigányasszonyokat a kocsiiban lévő tárgyak előmutatására semmi szín alatt sem szabad alkalmazni, mert a nők a lopott tárgyak elrejtésében rendkívül ügyesek, de a kisebb értékű tárgyakat s különösen a papírpénzt, ha megszorulnak, rendszeren oly testrészükhöz rejtik el, melyet megnevezni a szemérem tilt. A cigányasszonyok ruhája is alkalmas a kisebb tárgyak elrejtésére s rendszeren minden cigányasszony ruhájában tolvajzséb is van, melyben mindent, a mit akarnak, eltüntethetnek.

A kocsiátvizsgálásánál legelőbb is a ponyvák vétetnek le s ezek alaposan megvizsgálendők. A tájékozatlan ember alig tudja elgondolni,

hogyan szolgálhat valaminek rejtőhelyül? Pedig a ponyvák számtalan foltja csupa zseb, melyekbe pénz, értéktárgyak, hamis lőlevelek, igazolványok, idegen keresztlevelek stb., stb. a cigányok által bevarratnak.

Ezen foltokat egyenként meg kell tapogatni s ha idegen tárgyat érez bennük a csendőr, le kell azokat fejteni, és meggyőződni, hogy mi van bennük? A ponyva után jön a kocsiban lévő ágynemű és rongyok átvizsgálása. A dunyhák köt hosszvégükön a cigánygyermek által megfogandók s akképen fordítandók, hogy a tollak a dunyha egyik hosszoldalában legyenek. Ezután a dunyha lassan arra az oldalra fordítatik, melyben tollak nincsenek; ezen eljárás következtében minden nehezebb tárgy, mely esetleg a dunyhában el van rejtve, gyorsabban osik a tollnál; tehát esése észrevehető.

Ha szükséges, a dunyhákat kézzel is meg kell tapogatni, épen úgy a párnákat is, mert ezekbe is szokták a cigányok értéktárgyaikat elrejtetni. A kocsikban lévő rongyok onnan kiemelendők, a kocsi mellé szórandók és egyenként megvizsgálendók. Ha a kocsi belseje átvizsgáltatott, s onnan még a szalma vagy széna is eltávolítottatott — mely szintén átvizsgálendő — következik a kocsi részletes megtekintése. Az oldallétrák leveendői, az alsó deszkák hasonlóan, mert rendszeren min-

den cigánykocsi dupla alsó deszkával bír, melyek léczek által egymástól elválasztva — egy hosszú lapos fiókot képeznek. A kocsi a cigány lakhelye, szállítási eszköze, éléskamrája, egy szóval mindene; felhasznál tehát abban minden zugot, és csinál is benne oly rejtett helyeket, minőkre az ember nem is gondolna. Így például a kocsirudakat vagy az oldallétrák rúdját, esetleg a nyújtófát hosszirányban megfürják, a nyílásokat egy fadarabbal elzárják s a lyukak aztán legalkalmasabb helyül szolgálnak a papírpénz és egyéb kisebb tért elfoglaló tárgyak elrejtésére.

Kisebb terjedelmű értéktárgyakat rongyokba göngyölve a kocsideszkák alá is, a nyújtófüra erősítenek, hol — ha a deszka le nem vétetik a kocsiról — senki sem láthatja azokat. Igen észszerű a kocsik egyes részeit megkopogtatni s meggyőződni, vajjon nem üresek-e? s ha igen, magától értetik, hogy az ür tartalmáról meggyőződést kell szerezni.

Egy kocsi a másik után eképp átvizsgálendő s ha minden rendben találtatott, t. i. a cigányoknál lopott tárgyak nem találtattak és ha az illető cigányok saját területbeliek voltak s tényleg munkakeresés miatt indultak útnak, a lőlevelek visszaadása után szabadon bocsátandók. Ellenben ha a cigányok idegen területbeliek és munka nélkül csavarognak, vagy pedig ha saját cigányok is, de beigazolni nem tudják, hogy tényleg munka

után tartják fenn magukat, az illetékes szolgabírói hivatal elé állítandók, hogy illetékes helyükre visszakisértesse.

Ha a cigányoknál lopásból eredő tárgyak találtak, akkor az egész csapat — miután közártalmúak — testükön is megmotozandó, azután a talált bűnjelvények honnan történt szerzése iránt a nyomozás bevezetendő, a cigányok pedig az illetékes bíróságnak átadandók.

Cigánykaravánokat mindig oly helyen kell megmotozni, hol a motozáshoz polgári tanúk szerezhetők és a motozáshoz kellő segítség van; ez okból a meglepett cigányok mindig a legközelebbi emberlakta helyre kísérendők és ott motozandók meg. Kivételt csak azon esetek képeznek, midőn a csendőrök üldöznek a üldözés közben egy cigánykaraván megmotozása válik szükségessé, tehát a cigányoknak egy házhoz vagy községbe való kísérése késedelemmel jár s e késedelem az üldözés eredményét veszélyeztetné. Ilyenkor a cigányok ott, a hol találtak, motozandók meg, megjegyezve, hogy még ilyenkor is az erdőben vagy berkes helyeken a motozást mellőzni kell, hanem a cigányok egy tisztás helyre vagy szabad mezőre kísérendők, hol támadásuk, szökésük vagy a tárgyaknak elrejtése könnyebben megakadályozható, mint az erdőben vagy bokrok között.

Egy cigánycsapat kísérése szintén nagy vigyá-

zatot igényel, mert a cigányok, különösen ha bűnösök, hacsak szerét tehetik, megszöknek, az esetleg még náluk lévő vagy fel nem fedezett bűnjelvényeket pedig kísérés közben vagy eldobják, vagy megsemmisítik.

Ha tehát egy cigánycsapat kísérése válik szükségessé, ezen kíséret a következőleg fogandó:

A férfiak a kocsikról mind leszállítandók és egymáshoz bilincselve, a kocsik elé állítandók. A kocsikról a ponyvák leszedendők és a kocsik belsejébe teendők, hogy a kocsikban ülők láthatók legyenek, az asszonyok és gyermekek a kocsikba ültetendők. A lovak hajtása egy asszonyra vagy gyermekre bízandó. A járór egyik tagja az első kocsi mellett, közvetlen a férfi cigányok után, míg a másik csendőr az utolsó kocsi után akkép halad, hogy az egész karavánt áttekintheti s társát is mindig láthatja. Az elől haladó csendőr kötelessége a férfiakra, valamint arra is ügyelni, hogy az első kocsi s utána a többi el ne vágta-son, míg a hátul haladó csendőr arra vigyáz, hogy a kocsikból senki semmit ki ne dobjon és azokról meg ne ugorjon. A két csendőr, ha szükséges, azonnal egymás segélyére siet.

Menetközben nem türendő, hogy a kocsik egymástól elmaradjanak és ez által a két csendőr egymástól nagyobb távolságra elválasztassék; szigorúan kell tehát követelni, hogy a kocsik

szorosan egymás után zárakozzanak. Legelőszőrűbb a legrosszabb lovakkal bíró kocsit előre, a legjobb lovakkal bíró pedig hátra beosztani, ez által az elhajtás, mely különben a kocsik előtt haladó cigányok által is meg van nehezítve, meggyorsíttatik és a kocsik szoros csatlakozása előretök.

Ha több csendőrk van jelen, azok a karavánt körülfogják és úgy kísérik.

Ha egy pihenő vagy tanyázó cigánycsapatra bukkanak a csendőrk, a következő eljárás alkalmazandó:

Fegyverek készen véve, megtiltatik, hogy helyéről egy is mozduljon. Erre a férfiak egyenként előszólitandók s ha a meglepetés erdőben vagy bokros helyen történik, megbilincselendők, mivel máskülönben mind megszöknek.

Ezután a lólevelek a cigányoktól elszedendők, a lovak egy aszony vagy gyermek által befogatandók és az egész csapat a motózásra alkalmas helyre, községbe, tanyára, szabad mezőre stb. kísérendő, hol a már leírtak szerint járandó el.

Mielőtt azonban egy ily tanyázó cigánycsapat tova kísértetnék, azon hely, hol le voltak telepelve, alaposan átvizsgálandó, vajjon nem-e rejtettek el ott a cigányok valamit? A húst rendszeren a föld alatt tartják, t. i. gödröt ásnak, melybe a húst tesszik s gallyakkal lefödik. A lo-

pott tárgyakat is rendszeren tanyájuk környékén elássák s nem egyszer megtörténik, hogy még a tűzhely alá is gödröt ásnak s abban tartják a lopott tárgyakat addig, míg azokat elhasználják vagy értékesítik.

A saját vándorcigányok is, ha azok az örskörletből nem is távoznak el, a csendőrk által gyakran meglependők s mindannyiszor meggyőződés szerzendő, hogy miből élnek, mivel foglalkoznak, nincsenek-e összeköttetésben más csavargó csapatokkal, nem-e közvetítői vagy orgazdái azoknak? A csendőrknek a cigányok ellenőrzése mellett oda kell törekedniük, hogy e nép a munkát ne kerülje, hanem dolgozzon.

Maguk a csendőrk rajta legyenek, hogy saját örsbeli cigányaik munkát kapjanak, mert csak is ez az egyedüli mód, hogy e nép magának a fentartáshoz szükséges kellőkeket tisztességes úton megszerezze s ha ez megvan, szigorú ellenőrzés mellett a lopásról lassankint leszokik.

A csendőrk tehát cigányaikat szép szóval munkára biztassák, nekik a munka hasznát és áldását magyarázzák meg, a lakosságot pedig kérik és figyelmeztessék, hogy a cigányoknak munkát adjon s ne zárja el az utat oly egyén elől, a ki dolgozni, tehát javulni akar.

Nagyobb uradalmak, de a polgárság maga is belátják, hogy a cigányok ha dolgoznak, kevésbé veszélyeztetik a közbiztonságot, tehát ha gyenge

munkás is még most a cigány, de adnak nekik munkát. Azért azonban a dolgozó cigány is ellenőrzendő, mert azt várni nem lehet, hogy egy bűnben megrögzött egyén, ha kissé jobban megy dolga, előbbeni életével azonnal szakítson. A cigány lopni fog, ha alkalma nyílik, akkor is, mikor munkája van, de lopásai nem lesznek oly sűrűek, mintha munka nélkül esavarogna s utóvégre is belátja a munka által teremtett jobb helyzetét s idővel rossz szokásairól lemond.

A munkában álló cigányok még akkor is, ha más megyebeliek, tehát nem saját területbeliek s ha kellő igazolványokkal bírnak, nem zaklatandók. Az illetőknek neve és illetősége kellő személyleírással azonban az illető örs által, hol dolgoznak, feljegyzendő, mert nyáron át dolgozva, a vidéket, hol tartózkodnak, átszimatolthatják és a lopásra alkalmas helyeket kipuhatolhatják, télen pedig, midőn már a vidéket látszólag elhagyták, ismét vissza térhetnek és a lopásokat végre is hajthatják. Számtalan esetben, ha cigányok által követtetett el a lopás, oly cigányok hajtották végre azt, kik nyáron ott dolgoztak. Ezért szükséges ily dolgozó idegen cigányok nevét tudni az illető örsnek, mert ez által az esetleges nyomozásokhoz magának támpontokat gyűjt, melyek nyomán alkalom adtán eredményt érhet el, míg ha se nevüket, se

illetékes helyüket nem ismeri, a nyomozásnál csak eredmény nélkül tapogatózik.

A cigányok nagy előszeretettel szokták magukat keresztlevelekkel igazolni. Oka, mint már említettük, abban rejlik, hogy a keresztleveleket könnyen szerzergetik be s nevüket a náluk levő keresztlevelek alapján tetszésük szerint változtathatják.

Rendesen az elhalt cigányok keresztleveleit szerzik be, melyeket mint sajátjukat mutatnak fel. Ezek beszerzése igen egyszerű; p. o. Petrovics Jóska 20 éves cigány a sorozás alul menekülni akar, ezért más név alatt óhajt esavarogni, elmegy tehát egy idősebb cigányhoz, kinek már 20 éves vagy azon felüli gyermekei lehetnek s közülök talán egy vagy több — megközelítőleg hasonlókorú fia — meg is halt. Evvel összebeszélnek s egy kis áldomásért megállapodnak, hogy az öreg cigány — kit tegyük fel Vargának hívni — egy 20—25 év előtt született, de elhalt fia keresztlevelét kiveszi az illető lelkészi hivatalnál. Ez akadály nélkül ki is adatik; mert a keresztlevelek semmiféle más igazolást nem tartalmaznak, mint azt, hogy X. egyén N. községben akkor és akkor született és megkereszteltetett. Az illető lelkész nem tudhatja, — éppen a cigányok vándor életmódja miatt, — hogy az illető tényleg azon egyén-e, kire a keresztlevelet kiállítja, mert a cigányt talán soha se látta.

Azt, hogy a valódi Varga Peti, kire a keresztlevelet kiállította, meghalt-e, vagy nem, szintén nem tudhatja, mert az hozzá be nem jelentetett azon egyszerű okból, mert a vándorzigányok kiskorú gyermekeiket, különösen a csecsemőket, ha meghalnak, ott a hol épen tanyáznak, rendszeren minden vallási szertartás nélkül eltemetik. E példa mutatja, hogyan lesz Petrovics Jósikából Varga Peti vagy akármily más nevezetű egyén. — Különböző keresztleveleket a plébánia-hivataloktól csak akkor váltanak, ha kezüknél nincs oltalt egyénekről keresztlevél, melyekkel azonban rendszeren bőven el vannak látva és melyeket egymás között, a mint épen a szükség úgy hozza magával, kicserélnék. Ezen manipulációval úgy összezavarják a neveket maguk között, hogy sok esetben a cigányok valódi nevüket biztosan maguk sem tudják és annál inkább elfelejtik saját nevüket, mert egymás között ritkán szólítják magukat valódi, hanem rendszeren valami csúfnévén. Azért szükséges e csúfnéveket ismerni, melyek a nyomozásnál fontosabb szerepet játszanak, mint a valódi nevek, mivel ezek alapján a keresett cigányt a cigányok között biztosan fel lehet találni, míg valódi nevén ritkán.

A keresztlevelek a fentiekből kifolyólag igazolvánnyal el nem fogadhatók és ezért minden cigány, a kinek keresztlevelén kívül más, a közigazgatási

hatóság által kiállított igazolványa nincsen, igazolvány nélkülinek tekintendő.

Említettük volt, hogy a cigánykaravánok rendszeren $\frac{1}{2}$ —1 napi, tehát körülbelül 25—40 kilométer távolságra, sokszor — különösen erdős vidéken — közelebbre is, bizonyos vonalban letelepednek, mely vonalon továbbítják a lopott állatokat és tárgyakat. Ha tehát a csendőrök munkanélküli cigány-karavánokat körleteikben nem tűnnek meg és minden munka nélkül tanyázó cigánycsapatot az illetékes szolgabíróság elé állítanak, a tolvajutak — melyeket nem csak a cigányok, hanem más gazemberek is használnak — maguktól megszűnnek.

Összegezzük röviden az előadottakat és azokból kitűnik, hogy a vándorzigányok a személy- és vagyonbiztonságra közvetlen veszélyesek, hogy veszélyességük a munkakerülésben és a rossz iránti hajlamukban találja magyarázatát a végre hogy veszélyességüket a vándor életmód elősegíti és neveli. — A csendőrségnek tehát e veszély indító okait, t. i. a munkakerülést és vándorlást kell megakadályozni, hogy a kóborlók rászokjanak lassanként a rendszeres életmódra és így arra, hogy a közbiztonságot ne veszélyeztessék.